

Contractual ppp teachings and scientific approaches to their classifications

Ahmad JABBAROV¹

Tashkent State University of Law

ARTICLE INFO

Article history:

Received October 2021

Received in revised form

15 October 2021

Accepted 15 November 2021

Available online

25 December 2021

Keywords:

Contractual PPP,
voucher and voucher-like
programs,
private sector charitable
initiatives,
public school management
initiatives,
public procurement of
educational services from
private schools.

ABSTRACT

This article describes in more detail a number of types of Public Private Partnership agreements, hereinafter PPPs, used within the definition of types and types of definition of PPPs. Particular emphasis is placed on the description of some common terminology used around the world to describe PPPs. The general interpretation of some types of contacts is possible in this article in different ways, namely, it includes a number of types of contracts that can be described in different ways. There is no standard, internationally recognized definition of PPP, and different jurisdictions use different nomenclatures to describe similar projects.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol2-iss11/S-pp63-67>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Шартномавий дхшлар ҳақидаги таълимотлар ва уларни таснифлашдаги илмий ёндашувлар

АННОТАЦИЯ

Калит сўзлар:

шартномавий ДХШ,
ваучер ва ваучерга ўхшаш
дастурлар,
хусусий секторнинг
хайрия ташаббуслари,
давлат мактабини
бошқариш бўйича хусусий
ташаббуслар, давлат
томонидан хусусий
мактаблардан таълим
хизматларини сотиб олиш.

Ушбу мақоладаги кенг таъриф турли йўллар билан тавсифланиши мумкин бўлган бир қатор шартнома турларини ўз ичига олади. ДХШнинг стандарт, халқаро миқёсда қабул қилинган ягона таърифи мавжуд эмас ва турли юрисдикциялар ўхшаш лойиҳаларни тавсифлаш учун турли номенклатуралардан фойдаланадилар. Ушбу мақолада қўлланиладиган ДХШ таърифи остида ДХШ шартномалари турлари қатори батафсилроқ тавсифланган ва ДХШларни тавсифлаш учун глобал миқёсда қўлланиладиган баъзи кенг тарқалган терминология тавсифланишига алоҳида эътибор қаратилган.

¹ Lecturer of the specialized branch of Tashkent State University of Law. Tashkent Uzbekistan.
E-mail: aahmadjabbarov@gmail.com.

Учения о договорных гчп и научные подходы к их классификациям

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

Контрактное ГЧП, ваучерные и ваучерные программы, благотворительные инициативы частного сектора, инициативы управления государственными школами, государственные закупки образовательных услуг у частных школ.

В этой статье более подробно описывается ряд типов соглашений о Государственном Частном Партнерстве, далее ГЧП, используемых в рамках определения типов и видов определения ГЧП. Особый акцент уделяется на описание некоторой общей терминологии, используемой во всем мире для описания ГЧП. Общее толкование некоторых типов контактов возможно в этой статье в разных вариантах, а именно включает ряд типов контрактов, которые можно описать по-разному. Не существует стандартного, международно признанного определения ГЧП, и разные юрисдикции используют разные номенклатуры для описания схожих проектов.

ДХШнинг асосий хусусияти шундаки, тақдим этилган активлар ёки хизматлар киришлар эмас, балки натижалар нуқтаи назаридан кўрсатилган, яъни уни қандай қилиш кераклиги эмас, балки нима талаб қилинишини белгилайди.

ДХШ шартномасининг асосий хусусияти шундаки, у бир нечта лойиҳа босқичлари ёки функцияларини “бирлаштирган”. Шунга қарамай, хусусий томон масъул бўлган функциялар турлича бўлиб, улар жалб қилинган актив ва хизмат турига боғлиқ бўлиши мумкин. Одатдаги функцияларга қуйидагилар кириши мумкин:

- **Лойиҳалаш** (“муҳандислик” иши деб ҳам аталади) – лойиҳани дастлабки концепция ва чиқиш талабларидан тортиб, қурилишга тайёр лойиҳа даражасигача ишлаб чиқишни англатади.

- **Қуриш ёки реконструкция** – янги инфратузилма объектлари учун ДХШ қўлланилганда, улар, одатда, хусусий томондан активни қуриш ва барча жиҳозларни ўрнатишни талаб қилади. Агар ДХШ мавжуд активларга тегишли бўлса, хусусий томон активни қайта тиклаш ёки кенгайтириш учун жавобгар бўлиши мумкин.

- **Молиялаштириш** – агар ДХШ активни қуриш ёки реабилитация қилишни ўз ичига олган бўлса, хусусий томон, одатда, ДХШлар қандай молиялаштирилади – бунда зарур капитал харажатларнинг тўлиқ ёки бир қисмини молиялаштириши талаб қилинади.

- **Сақлаш** – ДХШ шартнома амал қилиш муддати давомида инфратузилма объектини маълум бир стандартда сақлаш учун масъулиятни хусусий томонга юклайди. Бу, одатда, ДХШ шартномаларининг белгиловчи хусусияти ҳисобланади

- **Операцион хизматлар кўрсатиш** – хусусий шахснинг ДХШнинг операцион масъулияти асосий актив ва тегишли хизматнинг хусусиятига қараб кенг фарқ қилиши мумкин. Масалан, хусусий шахс қуйидагилар учун жавобгар бўлиши мумкин:

- активни техник эксплуатация қилиш ва давлат идорасига оммавий хизмат кўрсатиш;

- активни техник эксплуатация қилиш ва тўғридан-тўғри фойдаланувчиларга хизматлар кўрсатиш;

– давлат органи фойдаланувчиларга давлат хизматларини кўрсатиш учун масъул бўлган ҳолда қўллаб-қувватлаш хизматларини кўрсатиш [1. Р. 18–19].

ДХШ – бу аниқ натижага эришиш учун давлат ва хусусий сектор бир-бирини тўлдирувчи ресурсларни бирлаштирадиган роль ва муносабатларнинг келишуви-дир. Кўпинча, иккала соҳанинг ҳам манфаатлари турлича бўлади. Уларнинг аниқ фарқлари рағбатлантириш, вазифалар ва ишлаш тизимида сақланиб қолмоқда. Демак, ДХШлар ҳам унда иштирок этаётган шериклар асосида таснифланади.

Хусусий сектор томонидан турли хил хизматларни сотиб олиш мумкин. Баъзи бир ҳукуматлар ўқитишни тайёрлаш, бошқариш, ўқув дастурларини тузиш ёки мактаб муассасаларидан фойдаланиш каби таълимни (маълумотни) ишлаб чиқариш билан боғлиқ хизматларни хусусий ташкилотлардан сотиб олади. Бошқа ҳукуматлар, масалан, давлат мактабларини бошқариш орқали таълим жараёнини таъминлаш учун хусусий ташкилотлар билан шартнома тузадилар. Баъзи бошқа ҳукуматлар маълум талабаларга таълим бериш учун хусусий ташкилотлар билан шартнома тузадилар.

Таъкидлаш жоизки, таълимда ДХШ шакллари таснифи етарлича ишлаб чиқилмаган, натижада, мутахассислар ва иқтисодчилар ўртасида давлат ва бизнес ўртасидаги ўзаро муносабатларнинг у ёки бу шаклини боғлаш тўғрисида мунозаралар юзага келади. Таълим соҳасидаги ДХШ шакллари таълим хизматларининг ҳаётий цикли, давлат ёки хусусий молиялаштириш шакллари, таълим фаолияти объектларининг мулкӣ ҳуқуқларининг бўлиниш даражасига боғлиқ. Гуруҳлардан бирига ДХШ шаклини таснифлашнинг асосий мезони шериклик объекти ҳисобланади. Улар ер участкалари, бинолар, иншоотлар, ускуналар, ижодий ва интеллектуал меҳнат натижалари бўлиши мумкин.

Таълим соҳасидаги шериклик иштирок этаётган иштирокчиларга ёки шериклик турларига қараб фарқ қилиши мумкин. Хусусий сектор бир хил эмас ва турли нодавлат ташкилотларни ўз ичига олади. Бу кенг ва ўзгарувчан жой шароитида биз таълим соҳасида давлат-хусусий ўзаро таъсирнинг икки тоифасини кўриб чиқдик. Улар икки турга ажратилади:

1. Шартномавий ДХШ.

2. Кўп томонлама шериклик” (КТШ) [2. Р. 17].

1. Шартномавий ДХШлар

Бу атама хусусий секторнинг (нотижорат ва нотижорат) давлат таълими билан шуғулланиш имкониятини берадиган кенг доирадаги тадбирларни белгилайди [2. Р. 17].

1.1. Халқаро Молия Корпорацияси (Жаҳон банки гуруҳининг бир қисми) хусусий сектор иштирокига асосланган, хусусан, таълимни етказиб бериш, бошқариш ва молиялаштиришга йўналтирилган ДХШ таснифини тузишга уринишлар. Бу турлар қуйида ўз ифодасини топган:

- умумтаълим мактабларининг хусусий фаолияти - шартнома мактаблари;
- хусусий секторнинг таълим жараёнига киришини таъминлаш;
- таълим ваучерлари ва стипендиялар;
- хусусий провайдерлар томонидан таълим бериш [2. Р. 17].

1.2. ЛаРоскуэ (2008) таълимда шартнома бўйича ДХШнинг еттита таснифини, шу жумладан, қўшимча тоифаларни тақдим этади:

Ушбу ҳисоботнинг мақсади учун таълим тўғрисидаги ДХШлар етти тоифага бўлиниши мумкин. Ушбу бўлимда асосий таълим даражасида бир қатор ДХШ мисоллари кўриб чиқилган:

- хусусий секторнинг хайрия ташаббуслари;
- давлат мактабини бошқариш бўйича хусусий ташаббуслар;
- давлат томонидан хусусий мактаблардан таълим хизматларини сотиб олиш;
- Adopt-a-School (мактабга қабул қилиш) дастури;
- ваучер ва ваучерга ўхшаш дастурлар;
- имкониятларни ошириш бўйича ташаббуслар;
- мактаб инфратузилмаси ташаббуслари [3. Р. 9].

1.3. Жаҳон банки ҳисоботларида таълим соҳасидаги шартномаларнинг беш турини белгилайди, бу эса қайси хизматлар хусусий сектордан сотиб олинишига боғлиқ:

- бошқарув, профессионал ва ёрдамчи хизматлар;
- операцион хизматлар;
- таълим хизматлари;
- имкониятнинг мавжудлиги;
- имкониятнинг мавжудлиги ва таълим хизмати [4. Р. 9].

1.4. Интернационал Эдусатион (Education International) Ижроия кенгаши давлат-хусусий соҳа бўйича ишчи гуруҳининг 2009-йил ҳисоботида кўра таълимда шартнома бўйича қуйидаги ДХШ таснифини танлади:

- инфратузилмавий ДХШ;
- давлат мактабларининг хусусий фаолияти (шартнома мактаблари);
- таълим хизматларининг аутсорсинги;
- таълимдан ташқари ёрдам хизматларининг аутсорсинги;
- инновацион ва тадқиқот ДХШлари;
- ваучерлар ва субсидиялар [2. Р. 18–19].

Ушбу тасниф турли хил ДХШ турларининг кенг қамровини кўрсатишга қаратилган ва кейинчалик ЕИга аъзо касба уюшмаларининг фикр ва тажрибаларини ўрганиш учун фойдаланилади. Шу билан бирга, ҳар хил турлар ўртасида аниқ фарқларни осонгина ажратиб бўлмаслиги ва баъзи тоифалар баъзи мамлакатларда ДХШ сифатида тавсифланиши мумкин, аммо бошқаларда эътироф этилмайди.

Шартнома тузиш ва уни турларга ажратишдаги қийинчиликларга қарамай, пухта ишлаб чиқилган шартномалар объектларнинг мавжудлиги ва хизматларидан фойдаланишнинг афзалликларини ўзида мужассамлаштиради ҳамда юқори сифатли хизматларни тақдим этиш имкониятини тақдим этади.

ДХШ мижозларга ёки фуқароларга юқори даражадаги хизматларни кўрсатиш учун давлат ва хусусий секторнинг кўникмалари, тажрибасини бирлаштиришга қаратилган. Шундай қилиб, ДХШ барқарор бошқарув орқали хусусий сектор ва давлат секторининг кучидан фойдаланишнинг юқори самарадорлиги, илғор технологияси, фуқароларга юқори сифатли ва юқори сифатдаги хизматларни кўрсатиш учун профессионал самарадорлиги билан фойдаланиш имконини яратади.

ДХШ давлат ва хусусий секторни, шунингдек, барча манфаатдор томонларни бирлаштиради, улар ўз ресурсларини бирлаштириш ва масъулиятни тақсимлаш орқали фойда олишлари мумкин. Шундай қилиб, барча фойдаланувчилар техник жиҳатдан соғлом, экологик жиҳатдан мақбул, молиявий жиҳатдан қулай ва арзон бўлган лойиҳаларни ишлаб чиқиши ва амалга ошириши мумкин.

Кўпинча, ДХШ ҳақидаги мунозаралар мафкуравий. Шунинг учун кўп соҳаларда ДХШ эволюциясига оид объектив таҳлиллар ва эмпирик далиллар йўқ. Ушбу тадқиқот ҳуқуқий таълимни ривожлантириш ва кенгайтириш бўйича ДХШ кўламини баҳолашга қаратилганлиги сабабли биз кейинги бобда муҳокама қилинадиган таълим соҳасидаги ДХШ лойиҳаларини таҳлилий ўрганиш зарурлигини тушуниб, ушбу бобни якунладик.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, Asian Development Bank, and Inter-American Development Bank. 2014. Public-Private Partnerships. Reference Guide. Version 2.0.
2. Education International. 2009 Public-Private Partnerships in Education, www.ei-ie.org.
3. LaRocque Norman. 2008. "Public-Private Partnerships in Basic Education: An International Review". www.cfbt.com.
4. Patrinos, Harry Anthony, Barrera-Osorio, Felipe and Guáqueta, Juliana 2009 "The Role and Impact of Public-Private Partnerships in Education", www.worldbank.org.